ӨЛМӘЗ СӘНӘТ

АЛЕКСАНДР СЕРКЕЈЕВИЧ ПУШКИН рус әдәбијјатынын баниси вә ән уча зирвәси олмагла бәрабәр башга халгларын да мә'нәви јүксәлишинә бөјүк тә'сир көстәрмишдир. Пушкинлә илк дәфә таныш олдуғумуз, адыны илк дәфә ешитдијимиз, ше'рләрини әзбәрләдијимиз чағларда — һеч биримиз онун миллијјәти, һансы әдәбијјата мәнсуб олмасы барәдә дүшүнмәмишик. Садәчә оларағ, баша дүшмүшүк ки, «Ағ атлы оғлан» нағылы илә, Дәдә Горгуд вә Короғлу дастанлары илә, Низами, Фүзули, Вагиф, Ашыг Әләскәр, Сабир, Сәмәд Вурғун ше'рләри илә јанашы, бир дә Пушкинин ше'рләри вар вә бу ше'рләри өз доғма әдәбијјатымыздан ајырыб-сечмәдән, бөјүк бир мәһәббәтлә охујуб, өјрәниб, әзбәрләјиб севмишик.

Максим Горкинин, Адам Митскевич вә Тарас Шевченко илә бирликдә славјан дилли халгларын әдәбијјатынын ән фәрәһли һадисәси һесаб етдији Пушкин, әслиндә, бизим дә һәјатымызда фәрәһли һадисә олуб; рус дилинин, рус мә'нәвијјатынын гапыларыны дејәндә гаршымыза биринчи Пушкин чыхыб вә онун шух, еткәм, нүфузлу сәси һәмишәлик гулағымызда галыб.

Бөјүк рус шаиринин Азәрбајчанда чох мәшһурлашмасынын вә өз улу шаирләримизлә јанашы севилмәсинин бир сәбәби дә, көрүнүр, М. Ф. Ахундовдан башламыш Сәмәд Вурғуна гәдәр бир чох бөјүк сәнәткарымызын бизә ашыладығы Пушкин тәрбијәси олуб. Һәлә ингилабдан әввәл чар үсулидарәсинин амансыз милли тәзјиги алтында Азәрбајчан халгы чар Русијасындан кәлән «закон»ларла (Гасым бәј Закирин сөзүдүр), сәрт истисмар режими илә јанашы, габагчыл рус мәдәнијјәтинин ишығыны, Пушкинләрлә, Толстојларла танышлығын кәтирдији бөјүк мә'нәви сәмәрәни дә көрүрдү вә тәсадүфи дејил ки, бөјүк шаирин јубилеји Азәрбајчанда да гејд едилирди, мәтбуат сәһифәләриндә онун һаггында јазылар дәрч олунурду.

Рус халгынын әсл мә'нәви симасы Пушкиндир вә биз бу күн онун һаггында дүшүнәркән көзүмүз өнүнә һәр мисрасы халгынын руһуна һопмуш, јер үзүнүн мүхтәлиф күшәләриндә һејкәлә дөнсә дә, үзү даим өз јурдуна— Русијаја олан, һаггында китабханалара сығмајачаг гәдәр, сајсыз-һесабсыз әсәрләр јазылмыш, өз фачиәли талеји илә өлүмсүзлүк газанмыш хошбәхт бир сәнәткар чанланыр.

Биз Пушкин һаггында даһа чох шаир вә насир кими данышмаға вәрдиш етмишик. Лакин бизи Пушкин дүһасы гаршысында һејрәтә кәтирән чәһәтләрдән бири дә онун нечә ајдын вә сәрт бир тәнгидчи-публисист дүшүнчәјә, нечә тәәссүбкеш бир тарихчи исте'дадына малик олмасыдыр вә јарадычылығынын бу саһәсинин инди дә сон дәрәчә мүасир сәсләнмәсидир!

Пушкинин бөјүк вәтәндашлыг еһтирасынын нәзәри көкләри онун әдәби тәнгид вә публисистика ирсиндә даһа ајдын көрүнүр. О вахт франсыз дили тәрәфиндән сыхышдырылан рус дили һаггында бөјүк шаирин үрәк ағрысы илә долу сәтирләри бу күн дә бизи һәјәчанландырыр вә дүшүндүрүр: «Тәкчә ше'рлә мәшғул олан адамлар чыхылмагла, јердә галан һеч ким үчүн рус дили кифајәт гәдәр чазибәдар дејил. Биздә һәлә нә дилчилик, нә дә китаб вар, бүтүн билијимизи, бүтүн анлајышымызы биз ушаглыг илләриндән, харичи китаблардан көтүрмүшүк; биз јад дилдә дүшүнмәјә вәрдиш етмишик...».

Јад дилләрин ағыр мәнкәнәсини гырмаг јолунда ән бөјүк аддымлардан бирини елә Пушкин өзү атмышды.

Әдәбијјатын халглылығы, ше'рин вә нәсрин лазымсыз бәр-бәзәкдән узаг, халга анлашыглы бир тәрздә јазылмасы, мөвзу вә форма мәсәләләри, еләчә дә ше'р вә драматуркијанын бир сыра мүһүм проблемләри илә бағлы Пушкинин нәзәри фикирләри санки бу күнүн әдәби һәрәкатына әсасән јазылыб. Буна көрә дә инамла демәк олар ки, бу күн әдәби фикрә Пушкин һәм дә бир нәзәријјәчи кими тә'сир көстәрир.

Сабир РУСТӘМХАНЛЫ,
республика Ленин комсомолу мүкафаты лауреаты.